

Національний аерокосмічний університет ім. М.С. Жуковського «ХАІ»
**Психологічні особливості самопочуття, які впливають на
ефективність професійної діяльності командирів відділень військових
пожежних підрозділів**

Дослідження проблеми репрезентації надзвичайних умов діяльності в емоційній сфері представників ризиконебезпечних професій, необхідно для визначення структурної організації та змістовного наповнення емоційних реакцій, які сприяють ефективності їх діяльності, що обумовлює актуальність розкриття особливостей самопочуття командирів відділень військових пожежних підрозділів строкової та контрактної служби.

Вибірка, на якій проводилося дослідження, представлена військовими пожежним. Загальна кількість обстежуваних - 342 чоловіки, строкової та контрактної служби, які пройшли програму підготовки та перепідготовки на посади командирів відділень військових пожежних підрозділів у військовій частині А1705, середній вік досліджуваних складає 20 років. Військові пожежні були розподілені на шість груп в залежності від рівня ефективності їхньої професійної діяльності, яка оцінювалася експертами та форми служби (строкова чи контрактна).

Проводилося вивчення впливу самопочуття та домінуючих емоцій командирів відділень військових пожежних підрозділів строкової та контрактної служби за допомогою Диференціальної шкали емоцій К. Ізарда.

Висновки:

1. Виявлено позитивний середній показник коефіцієнту самопочуття у усіх шести групах, який поступово зростає від першої до шостої групи, але статистично достовірних відмінностей між середніми рангами коефіцієнту самопочуття у командирів військових пожежних відділень строкової та контрактної служби з високим, середнім та низьким рівнем ефективності професійної діяльності не встановлено. З нашої точки зору відсутність зв'язку між самопочуттям та ефективністю діяльності у командирів відділень строкової служби може бути пов'язана з пограничним рівнем алекситимічності у першій групі. Командири відділення військового пожежного підрозділу строкової служби з низькою ефективністю професійної діяльності завищують оцінку свого актуального позитивного стану, керуючись соціально бажаними настановами, в зв'язку з тим, що не можуть адекватно диференціювати власні емоції. В свою чергу командири відділення військових пожежних підрозділів контрактної служби загалом

оцінюють свій емоційний стан як добрий та характеризуються не в значній мірі підвищеним настроєм.

2. Виявлено, що домінуючими емоціями у всіх трьох груп командирів відділень строкової служби є емоції цікавості та радості. Як стверджує К Ізард, даний профіль відображає ситуацію цікавості, характерною ознакою якої є відображення другої найбільш сильною емоції радості [1]. Середні значення всіх інших емоцій не досягають рівню 5,3 балів (умовно прийнятий рівень інтенсивності, необхідної для включення емоції в динамічний профіль емоційно значимої ситуації) та визначаються як недостатньо виражені при оцінці актуального емоційного стану. Даний профіль цікавості у якому емоція радості об'єднуються з емоцією інтересу відображає з еволюційної точки зору, соціалізацію командирів відділень строкової служби, та їх прагнення пристосуватися до нових умов несення служби та оточення.

Не виявлено статистично достовірного зв'язку ефективності професійної діяльності командирів відділень військових пожежних підрозділів строкової служби та емоцій. Це свідчить про те що, позитивні чи негативні досягнення у військово-пожежній службі у командирів відділень строкової служби емоційно не диференціюються. З нашої точки зору, це може бути пов'язано з примусовим вибором напряму служби (обов'язковий призов) та низькою суб'єктивною емоційною значимістю виконуваних професійних обов'язків.

3. Встановлено, що домінуючими емоціями у всіх трьох груп командирів відділень контрактної служби, як і в групах командирів відділень строкової служби є емоції цікавості та радості. Середні значення всіх інших емоцій не досягають рівню 5,3 балів та визначаються як недостатньо виражені при оцінці актуального емоційного стану. Найменш вираженою емоцією у представників всіх трьох груп командирів відділень контрактної служби є емоція страху. Даний профіль відображає уявлення про «правильні» емоції військового пожежного, який отримує задоволення та прагне до досконалості у своїй службі (виражені емоції цікавості та радості), до якої він відноситься достатньо відповідально (середнє значення емоцій сорому та провини) та не боїться виконувати поставлені завдання (низьке значення емоції страху). Таке прагнення до «правильних» емоційних реакцій з одного боку може допомагати професійному самовдосконаленню, а з іншого призводити до блокування природних негативних емоційних реакцій, через відсутність своєчасного відреагування. Виявлено статистично достовірний зв'язок ефективності професійної діяльності командирів відділень військових пожежних підрозділів контрактної служби та таких емоцій, як відраза та сором. З нашої точки зору, низькі показники ефективності діяльності у

четвертій групі призводять до негативної оцінки своїх професійних успіхів. Прагнення до високої результативності у професійній діяльності через високу суб'єктивну значимість власноруч обраної професії сприяє актуалізації у командирів відділень з низькою ефективністю емоції відрази, яка представляє собою диференційований аспект примітивного механізму уникнення. З нашої точки зору джерелом відрази при цьому стає власне «непрофесійне Я», що може стати загрозою психологічному благополуччю командира відділення, через зниження самооцінки та самонеприйняття. В свою чергу підвищення рівню відрази разом з емоцією сорому сприяє підвищенню самосвідомості та самоконтролю. Хоча переживання емоції сорому, як стверджує Еріксон [2] викликає несподівану втрату самоконтролю, в подальшому це сприяє запуску механізму самовдосконалення, через відчуття своєї загальної неспроможності та некомпетентності.

Література:

1. Изард, К.Э. Психология эмоций / К.Э. Изард. – СПб. : Питер, 2008. – 464 с.
2. Erickson E. H. Growth and crises of the healthy personality. — In: C. Kluckhohn, H. A. Murray, D. M. Schneider (Eds.). Personality in nature, society and culture (2nd ed., rev.). — New York: Knopf, 1956, 185-225.

Чаусова Ю.А.

Інститут соціальної та політичної психології НАПН України (м. Київ)
Подружня комунікація як чинник сімейного життєконструювання

Спілкування в сім'ї – це не тільки значний показник особистісного розвитку кожного з її членів, а і вагомий критерій в побудові узгоджених взаємовідносин між чоловіком і жінкою, адже він відіграє важливу роль в процесі конструювання сімейного життя. Дослідники вважають, що саме здатність особистості не тільки бути автором свого життя та приймати рішення, а й відповідати за них є необхідною умовою її ефективного самоздійснення в сімейній сфері та побудови гармонійних стосунків [1; 3]. Розглянемо докладніше результати пілотажного дослідження показників комунікативної ситуації в сім'ї.

Вивчення комунікативних особливостей подружніх стосунків відбувалося за допомогою опитувальника «Спілкування в сім'ї», авторами